

д.е.н. Мішенін Є.В., Ярова І.Є.

Сумський національний аграрний університет

УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Лісова економічна наука у контексті принципів сталого лісоресурсного розвитку повинна бути спрямована на генерування як теоретичних, так і практичних знань. При цьому наукова теорія, яка є найскладнішою формою знань, намагається відтворити сутність об'єктивної дійсності за допомогою різноманітних логічних конструкцій. Отже, відсутність якісної теоретичної основи, яка розкриває внутрішні взаємозалежності економічних, екологічних та соціальних явищ і процесів, а також взаємозв'язку між окремими галузями і сферами лісокористування робить неможливими повноцінні наукові дослідження, аналіз і оцінку економічних явищ і процесів. Знання у сфері лісогосподарювання як продукт діяльності виникає не тільки в надрах науково-дослідних організацій або в рамках спеціальних установ.

Знаннями є також підходи, ідеї з приводу того, як організувати ефективне лісогосподарювання на підприємницьких засадах, реалізувати і зробити продукт екологічно чистим, яким чином налагодити випуск конкурентоспроможної екосистемної продукції, збільшити експорт лісопереробної продукції та ін. Знання такого роду виникають у результаті гармонічного поєднання теорії та практики природокористування в рамках тієї чи іншої організації. Таким чином, знання виступають як продукт діяльності, предмет кінцевого споживання, виробничий ресурс, засіб трансакцій, а також засіб консолідації суспільства і відтворення суспільних інститутів [1]. Уміння створювати теоретичні моделі сталого лісоресурсного розвитку і робити висновки на основі дослідження закономірностей і особливостей лісогосподарського виробництва (одночасно визначаючи окремі категорії і поняття, а також розробляючи конкретні заходи) є одним з основних факторів підвищення економічної ефективності функціонування лісоресурсного комплексу.

Серед забезпечуючих підсистем організаційно-економічного механізму екологічно орієнтованого менеджменту потрібно особливо відокремити кадрову підсистему, оскільки необхідно професійно займатися лісогосподарською діяльністю, здійснювати екосистемне управління лісами. Зокрема, нові лісовласники повинні мати спеціальну лісогосподарську освіту, а також можливість отримувати консультаційно-інформаційну допомогу, що визначає наявність консалтингових фірм для інфраструктурного забезпечення розвитку приватного лісоволодіння та ринково орієнтованого лісогосподарського підприємництва.

Лісівники отримують лісотехнічні знання, рівень яких поки що залишається низьким щодо питань визначення еколого-економічного значення лісів в процесі суспільного виробництва (сталого розвитку), формування майбутньої продукції лісів з урахуванням підвищення уваги до їх суспільних благ (корисностей) та розвитку глобального лісового господарства. Типи продукції (сировинна, екологічна, побічна та ін.), яка надається лісом, визначаються за допомогою державної системи лісоуправління у відповідності з певними адміністративними рішеннями, а також недосконалим національним ринком лісопродукції, який визнає, на жаль, лише сировинне значення лісових ресурсів України (наприклад, імпорт стовлової деревини Карпатських лісів). У цьому питанні потрібні адміністративні структури та організаційно-економічні механізми ринкової направленості, засновані на взаємопов'язаних, взаємообумовлених економічних та екологічних процесах лісокористування. Потрібні також екологоорієнтовані організаційно-суспільні механізми (мова може йти про розширення кола учасників планування рішень щодо раціонального лісокористування, екосистемного управління лісами), засновані на визнанні того, що чим цивілізованіше суспільство, тим більше знань воно повинне мати про необхідність екозбалансованості довкілля, природи та роль у цих процесах середовищезахисних, середовищеперетворювальних функцій лісів. Це повинне сприяти кращому розумінню суспільством, громадянами значення лісів для екологічно сталого, екобезпечного розвитку (тут варто відмітити екологічну проблему Карпатських лісів), а також інформаційному забезпеченню лісоуправлінців. Безумовно, це повинно

найти прояв при розробці обґрунтованих стратегічних рішень щодо трансформації (реструктуризації) лісових (лісоземельних) відносин, форм власності на ліси зокрема.

З цих позицій напрями удосконалення та поглиблення екологічно орієнтованої підготовки фахівців лісогосподарського профілю мають бути наступними:

1. Необхідно формувати корпус спеціалістів лісового господарства, які б володіли інтегрованими міжгалузевими знаннями в галузі лісоведення, прогресивних технологій лісозористування та відтворення лісових ресурсів, екології лісу, формування організаційно-економічних механізмів екосистемного управління лісами. Таким чином, необхідно готувати економістів-екологів лісогосподарського профілю, які б забезпечували трансформацію еколого-економічних основ використання та відтворення лісових ресурсів в умовах розвитку ринкових відносин (механізмів) у лісоресурсній сфері.

2. Формування, становлення та розвиток нових форм власності на ліси, підприємницького лісогосподарювання повинні бути забезпечені спеціалістами в області ринково орієнтованої економічної (приватизаційної) оцінки лісових ресурсів, регулювання лісівничо-еколого-економічних проблем та створення відповідних механізмів, пов'язаних, зокрема, з розвитком оренди лісового фонду в якості перехідної моделі на шляху формування колективної, приватної власності на ліси;

3. Необхідно здійснювати більш поглиблену ринковоорієнтовану спеціалізацію при підготовці спеціалістів лісового господарства в напрямку формування професіоналізму в галузі використання сучасних технологій управління – аудиту, екологічного менеджменту, лісоекологічного страхування, екологічної сертифікації лісів, а також навичок та вмій здійснювати діалог з громадськістю, громадськими організаціями з проблем екологічно сталого соціально-економічного розвитку лісового господарства. Тут необхідно сказати про необхідність підготовки спеціалістів, здатних впроваджувати ГІС (геоінформаційні системи) – технології, які дозволяють покращити забезпеченість матеріалами лісовпорядкування за рахунок оперативного та безперервного обстеження змін в лісовому фонді, посилення контролю за станом і використанням лісових ресурсів, збільшення термінів ревізійного періоду та зниження затрат часу і коштів на проведення послідовних лісовпорядкувальних робіт [2].

4. Доцільно посилювати екологічну направленість, екологізацію навчального процесу при підготовці "традиційних" спеціалістів лісового господарства, які безпосередньо забезпечують розвиток лісогосподарського виробництва (інженерів, економістів, лісівничих та ін.). Тут слід відмітити необхідність екологізації професійного рівня спеціалістів лісового господарства, зокрема лісопатологів, пов'язаних безпосередньо з охороною і захистом лісу. Лісопатолог – це фахівець, який повинен професійно орієнтуватись у багатьох патологічних процесах лісу, особливо на економічно несприятливих ділянках лісового фонду. Необхідно вміти використовувати захисний потенціал лісових біогеоценозів при мінімальному використанні хімічних та біологічних препаратів в умовах фінансової кризи галузі лісового господарства [3].

Слід також сказати, що демократичний, соціальний, екологічний і правовий розвиток держави вимагає затвердження відповідної етики та моралі щодо розуміння необхідності стабілізації та поступового покращення якості стану навколишнього середовища, лісових біогеоценозів, узгодження національних, регіональних, галузевих та суспільних (громадських) інтересів в умовах трансформації еколого-економічних основ використання і відтворення лісових ресурсів. І фахівці лісового господарства повинні бути підготовлені до вирішення проблем участі громадськості в екосистемному управлінні лісами [4] особливо в умовах різноманіття форм власності на лісові ресурси та лісогосподарювання.

При підготовці фахівців необхідно враховувати такі основні позиції (моменти):

•напрямки, перелік проблем (задач), що вирішуються при екосистемному управлінні лісами: приватизація лісів та їх оренда; компенсація негативних наслідків лісопорушень; доцільність трансформації лісоземельних угідь; розвиток лісогосподарського підприємництва на комерційній основі; державно – приватне партнерство; довгострокові лісогосподарські програми, екобезпека лісів та ін.;

- можливі форми та механізми участі громадських організацій у вирішенні лісоекологічних проблем (комісії, інформаційні мережі, аналіз програм методично-нормативного та правового забезпечення з метою розробки та прийняття узгоджених рішень);

- особливості формування інформаційного поля для обговорення національних регіональних лісових проблем.

Таким чином, лісогосподарську освіту необхідно оживити та переорієнтувати так, щоб вона швидко реагувала на динамічно змінюючі процеси суспільного сприйняття та цінності щодо лісів. Потрібно постійно робити переоцінку видів професій та сфер фундаментальної підготовки кадрів (зокрема, щодо еколого-економічних проблем). Такий процес не лише допоможе дати студентам відповідний багаж знань, щоб займатись проблемами, з якими вони зіштовхнулися при осяганні професії, але й допоможе здійснювати (моделювати) лідерство, яке лісове господарство поступово втратило у зв'язку з тим, що його стали поступово вважати достатньо вузькою сферою суспільних інтересів, зайнятою переважно виробництвом деревинної сировини у збиток іншим цінностям (корисностям) лісу [5].

Зокрема необхідно, щоб лісогосподарська освіта розширила діапазон суспільної та професійної компетенції спеціалістів, яку вона дає студентам, включаючи такі сфери: критичне мислення та здатність до вирішення поточних та стратегічних проблем; управління інформацією; суспільство (громадські організації) та навколишнє середовище; становлення ринкових відносин в лісовому господарстві; приватизація лісів та ін.

Таким чином, у лісоресурсній сфері поступово треба створювати цілісну систему екологізації розвитку працюючих, їх навчання та підвищення кваліфікації згідно принципів сталого природокористування та екосистемного управління лісовими ресурсами. У сфері природокористування та природовідтворення необхідна певна трансформація підприємств в організацію, що дозволить не тільки налагодити процес управління еколого-економічними знаннями, але й перетворити ці знання у капітал в різних формах його прояву.

1. Гапоненко А.Л. Управление знаниями. Как превратить знания в капитал / А.Л.Гапоненко, Т.М.Орлова. – М.: Эксмо, 2008. – 400с.

2. Головихин И.В. Проблемы лесопользования / И.В. Головихин, В.И.Юнов // Лесное хозяйство. – 1995. – №5. – С.34-36. (45)

3. Гранатов Л.Б. Каким должен быть лесопатолог? / Л.Б.Гранатов // Лесное хозяйство. – 1992. – №2. – С.43-52. (53)

4. Тепляков В.К. Участие общественности в принятии решений по использованию лесных ресурсов/В.К.Тепляков // Лесное хозяйство. – 1997. – № 4. – С. 14-16.

5. Стенки Д.Х. Распределение и управление с целью производства различных рыночных и нерыночных полезностей леса / Д.Х.Стенки, П.Д.Браун, Р.Н.Кларк // Лесное хозяйство. – 1993. – №2. – С.22-26.